

Handlingen utställd under tiden
4 april - 5 maj 1997 intygar

Detaljplan för
del av **KUKKOLAFORSOMRÅDET**
Haparanda kommun
Norrbottens län

Eskil Kiitti

PLANBESKRIVNING

---

1. HANDLINGAR

Planförslaget utgöres av plankarta med bestämmelser och översikt.

Till planförslaget hör:

- Planbeskrivning
- Genomförandebeskrivning
- Samrådsredogörelse
- Grundkarta
- Fastighetsförteckning
- Illustrationskarta

2. PLANENS SYFTE OCH HUVUDDRAG

Syftet med planförslaget är att möjliggöra utveckling av den befintliga turist- och campinganläggningen, att reglera förutsättningarna för befintlig och tillkommande bebyggelse i det kulturhistoriskt värdefulla området mellan väg 400 och älven och att möjliggöra en ny och trafiksäkerhetsmässigt bättre anslutning mellan området och väg 400 i överensstämmelse med den gällande översiktsplanen.

Planen innehåller kultur- och turistanläggning. Övriga delar av området innehåller bostadsbebyggelse, en blandning av permanent- och fritidsbebyggelse.

3. PLANDATA

Planområdet ligger ca 15 km norr om Haparanda centralort, mellan Torneälven och väg 400. Områdets areal utgör ca 18 ha.

Den mark som utgörs av fastigheter med bostadsbebyggelse är till stor del i enskild ägo. Kukkola byamån och Haparanda kommun är andra större markägare. Fastigheten Kukkola 77:1 som utgörs av forsen ägs av Bålforsens Kraftaktiebolag. Delar av områden som skall nyttjas för turism är till stor del förvärvade av kommunen.

4. TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Kukkolaforsen finns redovisad i en fördjupning av översiktsplanen för Haparanda kommun. Fördjupningen antogs av kommunfullmäktige den 21 maj 1990.

Översiktsplanen visar hur Haparanda kommun ser på den framtida utvecklingen vid Kukkolaforsen. Detaljplanen upprättas för att reglera ett genomförande i enlighet med översiktsplanen.

Planområdet ingår i de områden som enligt Naturresurslagen (NRL) med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena i sin helhet är av riksintresse. Torneälven tillhör de områden där vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverföring för kraftändamål inte får utföras. I övrigt omfattas älvområdet av generella bestämmelser i NRL.

För området gäller generellt strandskydd.

5. KOMMUNAL MÅLSÄTTNING

Kukkolaforsområdet är ett stort turistmål, kanske det största enskilda i kommunen, där många intressen måste samverka.

Kommunens avsikt är att det även i fortsättningen skall vara ett stort turistmål, men att nyttjandet måste underordnas de verksamheter och förhållanden som utgör grunden för turisternas och andras intressen, nämligen forsen, fisket och den gamla kulturmiljön.

6. FÖRUTSÄTTNINGAR OCH FÖRÄNDRINGAR

6.1 Natur

Planområdet ligger på relativt plan mark. Vegetationen utgörs av öppen gräsbevuxen mark med inslag av busk- och trädvegetation. I södra delen av planområdet ligger ett större sammanhängande skogsområde som till stor del kommer att behållas.

6.2 Äldre bebyggelse och kulturhistoriska intressen

6.2.1 Allmänt

På få ställen har det kulturhistoriska inslaget en sådan aktualitet som i Kukkola. Det unika med forsen är att fisket i huvudsak pågår som förr på båda sidor av älven. På den svenska sidan finns delar med olika karaktär, dels bebyggelse som direkt hänger samman med fisket eller forsen som drivkälla, dels en varierad ganska tät bostadsbebyggelse som tillkommit i dess närhet.

För den bebyggelse som direkt hänger samman med fisket eller forsen har en besiktning gjorts av länsantikvarien som underlag för upprustning av byggnader och stenarmar. Byggnaderna har rustats men delar av stenarmarna återstår. I norra delen av området finns en fiskodlingsanläggning uppförd på vars övre våning ett fiskemuseum inrymts. Museet visar hembygdshistoria och älvfisket idag och förr och har byggts upp av Norrbottens museum. Framtiden är osäker för fiskodlingsanläggningen.

Hela området utgör en sådan bebyggelsemiljö som avses i PBL 3 Kap 12 § som lyder:

“Byggnader, som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt eller som ingår i ett bebyggelseområde av denna karaktär får inte förvanskas.”

I råd **“Att bygga vidare på byggnadstraditionen i Tornedalen”** som tagits fram i samband med arbetet med områdesbestämmelser i Torneälvsdalen finns den lokala byggnadstraditionen beskriven. Dessa råd utgör grund för utformning av framtida bebyggelse och ändring av befintlig bebyggelse även inom Kukkolaforsområdet.

6.2.2 Området närmast forsen

Området närmast forsen är kulturhistorisk mycket värdefullt och har betecknats med Q. Bebyggelsen med direkt anknytning till forsen är fiskebodas, iskällare, halstringsboda, såg, kvarnar, smedja mm. De byggnader som har anknytning till fisket används delvis fortfarande och skall förhoppningsvis även i fortsättningen användas. Byggnaderna är i relativt gott skick, med undantag för delar av grundläggningen ute i forsen som delvis kräver omedelbart underhåll.

Innebörden av Q är att marken får användas endast för befintlig, värdefull bebyggelse, men att användningen av byggnaderna är fri, med begränsningen att användningen inte får motverka syftet att bevara byggnaderna som sådana och att det inte får uppkomma betydande olägenheter för omgivningen. Befintliga byggnaders fasader och interiörer skall bevaras och underhåll skall ske med ursprungliga material och arbetstekniker. Befintliga byggnader får inte rivas.

6.2.3 Övrig bebyggelse

Den övriga bebyggelsen har en varierande ålder och är inte i varje enskild del kulturhistoriskt värdefull, däremot är den samlade miljön värdefull, särskilt med hänsyn till det närliggande kulturområdet. Det finns karaktäristiska drag som utgör motiv för regler vid ändringar eller nybyggnader inom området. Dessa karaktäristiska drag är:

1. Placering av byggnader

Enskilda byggnader inom planområdet är uppförda var för sig (ett undantag finns), utan tillbyggda garage eller förrådsbyggnader. Dessa är, i enlighet med det traditionella sättet att bygga i Tornedalen, istället placerade som fristående byggnader.

2. Fasadmaterial

Det vanligaste fasadmaterialet är trä, i form av liggande fasspontad panel eller locklistpanel. Det är också det utförande som är vanligt i Tornedalen och som finns föreskrivet i **Områdesbestämmelser för Torneälvsdalen**. De färger som föreslås är slamfärg (Falun rödfärg) eller oljefärg i ljusa, omättade kulörer. Skivor av asbest-cement finns på tre byggnader och tegel resp. puts finns på två byggnader.

3. Takutformning

Den vanliga takformen inom området är sadeltak med en lutning på ca 34° men enstaka exempel på brutna tak finns. Områdesbestämmelserna för Torneälvsdalen rekommenderar en takvinkel på 22° - 38°.

4. Takmaterial och färg

Befintliga tak finns i plåt, papp och tegel och färgen är grå, mörkgrå och röd. Tegelimiterande plåt liksom betongpannetak är olämpliga och finns inte heller inom området.

6.3 Bostadsbebyggelse

De gamla bostadshusen hör till miljön vid forsen, även om de flesta enskilda husen under årens lopp moderniserats och inte har särskilt stort kulturhistoriskt värde. Den detaljplan över området som nu upprättas kommer att reglera befintlig och föreslagen bebyggelse. Beträffande bostadsbebyggelsen kommer endast ett fåtal nya byggnader att tillåtas. Det är viktigt att tillskott och förändringar av bebyggelsen utförs med hänsyn till de kulturhistoriska värden som finns inom området.

6.4 Fisket

Fisket vid forsen bedrivs både på den svenska och den finska sidan. Fisken håvas med långskaftade håvar antingen från bryggor vid stranden eller från båtar vid patan ute i forsen. Fiskesäsongen börjar i juni när isen och högvattnet gått och pågår till slutet av september. Då bärgas patan och nättingfisket tar vid.

Fisket bedrivs av Kukkola byamän som ett gemensamhetsfiske. Vissa tider på året auktioneras håvningsplatserna ut.

Tidigare var tornbyggnaden med klocka både förvaringsplats för fisken och för byns gemensamma redskap. Idag finns en särskild isboda där fisken förvaras och säljs. Övriga byggnader är förvaringsbodar och kontor.

När fisket avslutas på hösten bärgas patan och trävirket läggs upp på stranden för att åter användas nästa försommar igen.

Fisket och forsen utgör grunden för turistverksamheten. Några åtgärder som utgör hinder för fisket föreslås inte. En zon längs stranden reserveras för fiskets behov. Där förvaras även material för patan under de tider när fisket inte pågår. Området betecknas med Q i detaljplanen. Det innebär att inga ingrepp får göras, som försvårar användningen för fisket.

6.5 Turism

Planområdet innehåller områden för befintlig och planerad utbyggnad av Kukkolaforsens turistanläggning.

Kukkolaforsområdet är redan idag ett stort turistområde och kommunen vill genom sina planeringsinsatser förbättra förutsättningarna för en utveckling av området. Genom att till de natur- och kulturgivna attraktionerna knyta andra kan man nå en större publik. Genom att förändra och förbättra logimöjligheterna kan man ta emot flera gäster.

6.6 Centralanläggningen

Centralanläggningen utgör kärnan i den turistiska verksamheten i Kukkola. Där finns restaurang/kafé, en mindre butik samt reception för camping och stugby. Lokalerna används även för kurser och konferenser och som samlingslokal för byborna.

Förutsättningar skapas för att möjliggöra en utbyggnad av huvudbyggnaden. Förslaget kan innebära en ny entre, större butik, tillbyggnad av köket samt tvättstuga. På övre planet kan det innebära större konferensutrymme.

6.7 Stugby och camping

För de som vill stanna till någon tid vid Kukkolaforsen finns idag olika alternativ. Här finns möjlighet att hyra in sig i någon av de parstugor med totalt 89 bäddar som byggts nära forsen söder om centralanläggningen. För den som vill campa med tält eller husvagn finns ett stort område som rymmer campingplatser med tillgång till elström.

Förutsättningarna skapas för att ersätta den befintliga servicebyggnaden med en ny inom campingområdet.

6.8 Övrigt

Nordväst om centralanläggningen utvecklas den redan befintliga bangolfanläggningen. Själva festplatsen skall inte fyllas med anläggningar utan utformas som en öppen äng där man - när inte Sikfesten pågår - kan promenera eller inta matsäck.

Norr om centralanläggningen i anslutning till befintlig grillkiosk uppförs ett bageri och rökeri som står färdigt sommaren -97. I anslutning till den nya infarten föreslås en festplats med dansloge, utomhusscen och servicebyggnad. Danslogen kan nyttjas under våren, sommaren och hösten.

6.9 Trafik, anslutning

Huvudinfarten till området kommer att flyttas till ett något sydligare läge mot väg 400. Befintlig anslutning i planområdets södra gräns kommer att vara kvar. Den nya huvudinfarten ger bättre siktförhållanden vid väg 400 och trafiken in i området förorsakar mindre störningar för befintlig bostadsbebyggelse.

Större parkeringar anläggs på båda sidor om den nya infarten. De nya parkeringsområdena kommer inte att nyttjas annat än vid särskilda tillfällen och utgörs därför av förstärkta gräsytor. Mindre parkeringar för dagsgäster och uppställningsplats för turistbussar finns i anslutning till centralanläggningen.

6.10 Gångbro

Haparanda och Torneå kommuner har utrett möjligheterna att anlägga en gångbro över forsen. Det läge som föreslås har i översiktsplanen redovisats som reservat. I detaljplanen har angetts ett läge för brofäste söder om område för stugor i anslutning till bastun.

6.11 Teknisk försörjning

Vattenförsörjningen för området längs Torneälven ombesörjs dels av ytvattentäkt i Kukkola och Karungi. En huvudledning för vatten sammanbinder Haparanda med Karungi och passerar genom Kukkolaforsområdet.

Avloppsförhållandena skall ses över. Ett nytt avloppsreningsverk togs i bruk sommaren 1984. Det nya verket är dimensionerat för en fast befolkning på ca 50 personer och ca 1000 gästade turister per dag.

6.12 Strandskydd

Stor del av planområdet omfattas av generellt strandskyddsförordnande enligt 15 § Naturvårdslagen. Ansökan om upphävande av strandskyddet beträffande kvartersmarken skall av kommunen lämnas till Länsstyrelsen.

7. MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING

7.1 Sammanfattning

Konsekvenserna av planen är i huvudsak positiva för olika intressen. Trafiksäkerheten ökar för såväl boende och besökare, som för övriga trafikanter när antalet infarter saneras och infarten till turistanläggningen flyttas och görs tydligare.

De restriktioner och direktiv som planen föreslår beträffande åtgärder på befintlig och ny bebyggelse är positiv för kulturmiljön.

Planen medför också positiva konsekvenser för rekreation och friluftsliv eftersom planen bl.a. säkerställer bevarandet av områdets natur- och kulturvärden.

7.2 Bakgrund/ syfte

Syftet med planen är att möjliggöra utbyggnad av turist- och campinganläggningen i Kukkolaforsen, Haparanda kommun.

Inom området säkerställs ytor för olika verksamheter och en renodling av trafiksituationen sker, med bl.a. utökade parkeringsytor.

Del av väg 400 ingår i aktuellt planområde. Ny anslutning från väg 400 planeras. Trafiksäkerheten på aktuell delsträcka är dålig p.g.a direktutfarter från fastigheter, samt en otydlighet i infartsförhållandena till turistanläggningen.

7.3 Gällande planer / förutsättningar

Översiktsplan för Haparanda kommun, med fördjupning för Kukkolaforsen antagen 21 maj 1990 samt Områdesbestämmelser för Torneälvsdalen, antagna av kommunfullmäktige den 28 augusti 1992.

7.4 Riksintressen

För planområdet gäller riksintresse för naturvården (N 15), för kulturmiljövården (K15) och för friluftslivet (F4).

För området gäller generellt strandskydd.

7.5 Naturmiljö

Beskrivning:

Kukkolaforsen är en av Torneälvens viktiga forsar, där höjdskillnader tas upp på älvens väg ner till havet.

Större delen planområdet är bebyggt. Endast en mindre del naturmark, skog eller igenväxande odlingsmark förekommer. Naturvärdet i området utgörs av älven och forsens.

Påverkan:

Föreslagna åtgärder för vägombbyggnaden eller planen i övrigt bedöms ej påverka områdets naturvärden.

7.6 Kulturmiljö

Beskrivning:

Kulturmiljövårderna efter Torneälven är stora. De består bl.a. i många hela bymiljöer med husen i ursprungliga lägen efter älven. Inom aktuellt planområde utgörs större delen av befintlig bebyggelse i form av bostäder och byggnader för turistanläggningen, varav en del har stora kulturella värden. (Se under pkt 5).

Stora delar av Torne älv har i Länsstyrelsens bevarandeprogram för odlingslandskapet kultur och naturvärden klassats som bevarandeklass I. Inga utpekade bevarandemiljöer ur den odlingslandskapliga aspekten finns inom planområdet, men området ingår i ett större område av bevarandeklass II.

Påverkan:

Planen medför positiva konsekvenser för kulturmiljön då syftet bl.a. är att säkerställa områdets kulturvärden genom restriktioner och riktlinjer för utbyggnad och exploatering.

De exploateringar som preciseras i planen är dels bageri och rökeri i anslutning till befintliga kommersiella verksamheter vid huvudbyggnaden, dels i anslutning till den nya infarten, en festplats med dansloge, utomhusscenen och servicebyggnad. Förslag till utbyggnad av huvudbyggnaden innebär ny entré samt tillbyggnad av köksdel. Dessa nya byggnader ges en utformning och gestaltning som väl överensstämmer med övriga byggnader inom området och med de intentioner som planen anger.

De nya parkeringar som tillkommer, ska utföras som gräsplaner och ha karaktären av öppen äng under tid då de inte nyttjas.

7.7 Naturresurser

För att tydliggöra infarten till turistanläggningen m.m. så avser man att avdela vägbanan med refuger. För att rymma dessa krävs en breddning av vägen.

Ett tillskott av massor krävs. Dessa tas från sidotag.

7.8 Landskapsbild

I förslaget finns ett område reserverat för brofäste för ev gångbro över forsen i planområdets södra del. Då bron utformas så att man kan ta med sig sin cykel över, öppnar man en möjlighet att färdas på älvens båda sidor till och från Haparanda och Torneå. Utsikten över forsen påverkas naturligtvis av bron, men för att påverkan skall bli så liten som möjligt har gångbron placerats i områdets södra del.

I övrigt kommer de åtgärder som föreskrivs i planen ej att påverka landskapsbilden nämnvärt i någon riktning. Det största hotet mot landskapsbilden i dessa trakter är den alltmer tilltagande igenväxningen av odlad mark. Inom planområdet motverkas dock en sådan utveckling.

7.9 Rekreation och friluftsliv

Förslaget medför positiva konsekvenser för rekreation och friluftsliv, såväl ur mer turistisk aspekt, som för natur eller kulturupplevelser. Planens syfte är ju både att säkerställa området för den turistiska verksamheten och att bevara natur- och kulturvärden inom området.

7.10 Boendemiljö

De delar av planen som påverkar boendemiljön består i saneringen av antalet direktutfarer till väg 400. Detta tillsammans med den nya lösningen av infart till turistanläggningen får till följd att bebyggelsegrupperingen på älvsidan av väg 400 ges en mer sammanhållen struktur. Idag delar infarten till turistanläggningen bostadsområdet i två delar.

Fastigheten 50:5, bostad med hantverk, ges en ny anslutning till väg 400 via infarten till turistanläggningen. Detta medför ca 200 m. längre sträcka från väg 400 jämfört med dagens situation.

Den ökade trafiksäkerheten som ombyggnaden av väg 400 medför är också positiv för boendemiljön, även om någon får längre anslutningsvägar till sina fastigheter p.g.a infartssaneringen. Någon ny parallellväg föreslås ej i planen.

En ny anslutning till befintlig väg genom bostadsområdet på västra sidan om väg 400, i samma läge som den nya infarten till turistanläggningen ingår i planen. Denna åtgärd möjliggör en in/utfartssanering från fastigheterna även på denna sida om väg 400.

I södra änden av planområdet finns en utfart. Denna kommer att vara kvar för fastigheten 40:13 och för befintligt avloppsreningsverk. En framtida anslutning av fastigheten 40:12 som ligger strax söder om planområdet, till denna utfart är möjlig. Då utgår nuvarande utfart till v 400 från denna fastighet.

7.11 Påverkan under byggnadstiden

Under vägombyggnadstiden kommer trafiken att kunna passera genom området, men med reducerad hastighet. Dagens infartsvägar till fastigheterna kan nyttjas tills dess att de nya anslutningarna är klara.

8. ADMINISTRATIVA FRÅGOR

Planen över Kukkolaforsområdet visar hur Haparanda kommun ser på den framtida utvecklingen vid Kukkolaforsen.

Besökandeströmmen ökar, och ambitionen från kommunens sida är att kunna tillgodose de besökandes anspråk på service vid forsen.

Planens genomförandetid är 15 år efter att den vunnit laga kraft.

Upprättad i mars 1997
NAB Arkitekter & Ingenjörer
Planavdelningen

Planförfattare:

Mats Carlsson   *Claesgöran Olofsson*

Mats Carlsson
stadsarkitekt

Claesgöran Olofsson
planingenjör

Inger Krekula
landskapsarkitekt

Tillhör Samhällsbyggnadsnämndens protokoll vid
sammanträde den 19 mars 1997 § 16 betygar

Eskil Kitti
Eskil Kitti